

SLAVLJENJE EUHARISTIJE U VELIKIM I MALIM ZAJEDNICAMA

Dr Bernardin ŠKUNCA, ofm.

U našoj crkvenoj javnosti relativno često se piše – uglavnom u obliku reportaža – o slavljenju euharistije u velikim skupovima, a rijetko ili nikako o slavljenju euharistije u malim i posebnim zajednicama. U nas je čak i uputa Kongregacije za bogoštovlje pod naslovom *Actio pastoralis Ecclesiae* (objavljena 15. svibnja 1969), sa sadržajem o misama u posebnim skupinama, jedva zapažena. Taj dokument je u nas samo neslužbeno preveden (SB 2/1973, 130–135). O njemu kod nas nisu izašli primijenjeni komentari – što je učinjeno u više evropskih zemalja – niti je bio povodom pisanja osim – koliko mi je poznato – u jednom slučaju: u članku Z. Linića pod naslovom *Liturgija malih grupa*, u SB, 3/1975, 184–197.

U ovom priopćenju želim sažeto ocijeniti vrijednost i potrebu *obaju* „mjesta” slavljenja euharistije, i odvagnuti odnos među njima. Htio bih poći od *zakona sudjelovanja*, temeljnog zakona liturgije, koji je moguće sažeto izraziti ovim riječima: za slavljenje euharistije (u velikoj ili maloj zajednici, svejedno!) potrebno je:

- *biti zajedno*, jer bez zajednice nema euharistijskog bogoslužja;
- *aktivno sudjelovati*, jer „žive” liturgije nema bez sudjelovanja;
- *kao zajednica biti pred Bogom*, jer je cilj liturgijske zajednice slaviti Boga.

Polazeći od tog temeljnog liturgijskog zakona, govorit ću o zadanoj temi.

1. SLAVLJENJE EUHARISTIJE U VELIKIM ZAJEDNICAMA

Pod pojmom „velika zajednica” u euharistijskom zborovanju razlikujemo: euharistiju u *prigodnim* slavljinama, zatim u *blagdanskim* i *nedjeljnim* slavljinama.

PRIGODNA SLAVLJA

Od velikih zajednica na prvom mjestu spominjem *prigodna slavlja*. Mislim na euharistijska slavlja s brojnim sudjelovanjem vjernika najrazličitijeg socio-vjerskog sastava. Takva se slavlja, kako je poznato, organiziraju uz kongrese i obljetnice: marijanski i mariološki kongres u Bistrici, obljetnice u Solinu, Kninu, Ninu i dru-

ge. U nas su takva slavlja posljednjih godina učestala, i valja reći da u našem crkvenom životu postaju znakom domovinskog oživljavanja religioznih vrednota. Takva slavlja povezuju dušu našeg naroda i za mnoge postaju spomendani svenarodnog povezivanja u vjeri.

Velika prigodna slavlja poznaju *svoje* zakone sudjelovanja. Grubo rečeno, tu je na jednoj strani tribina voditelja i animatora, a na drugoj veliki broj sudionika. Sposobnost organizatora i animatora od velike je važnosti za sudjelovanje u takvoj euharistiji (sudjelovanje je *bitno* i za takva slavlja!). U tom sudjelovanju treba – kako mislimo – značajnu ulogu dati pučkim elementima u liturgiji. Suvremena audio-vizualna pomagala mogu dati „snagu” takvim slavljinama.

BLAGDANSKA SLAVLJA

Prema *zakonu izmjene ritma* u liturgijskoj godini, neka su slavlja – po liturgijskom naglasku ili po pučkom doživljavanju – posebno istaknuta. To su *blagdanska slavlja*, kao Božić (napose polnočka), Uskrs, patron mjesta, posebne svetkovine. Struktura vjernika-sudionika u takvih se slavlja približava velikim prigodnim slavljinama, ali je *sudjelovanje određenije*: sudionici se „poznaju”, poznata im je narav slavlja i način sudjelovanja. Oni dođu na takva slavlja jer znadu da će – npr. na polnočki – iz svega glasa pjevati božićne pjesme.

Zakon sudjelovanja i ovdje, kao i kod prigodnih slavlja, zahtijeva spremnu ekipu koja vodi sudionike, i razina sudjelovanja u mnogome ovisi o spremnosti te ekipe.

U oba prethodna slučaja, napose u prvom, postiže se doživljaj *u širinu*, ali teško se postiže doživljaj u dubinu (=ostati povezan i dalje, u cilju proklamirane poruke održanog slavlja). Ne treba, međutim, minimizirati vrijednost takve razine doživljaja vjere. U ponekim slučajevima baš takva slavlja „zahvate” u dubinu.

NEDJELJNA SLAVLJA

U velike zajednice treba ubrojiti i *nedjeljna euharistijska slavlja*. Ta se slavlja nalaze između velikih šarolikih skupova (prigodna slavlja) i malih skupina posebnog i spontanog tipa. Održavaju se na razini jedne teritorijalne zajednice (župe). Socio-vjerska struktura u takvih je zajednica jasnija negoli u prethodna dva slučaja: sudionici se međusobno bolje poznaju, prate i uključeni su u život teritorijalne zajednice kojoj pripadaju, tjedno se sastaju na euharistiju. To su nedjeljni kršćani. U takvih skupina ima više svijesti o zajedništvu u životu šire zajednice i Crkve, pa i u problemima svijeta (formira se zajednički nazor na svijet i život).

Zakon sudjelovanja u takvim zajednicama je s više gledišta obogaćen: svi sudionici, u načelu su i djelatnici u liturgijskom slavlju, osjećaju se kao zajednica koja ide prema istom cilju. Zato euharistiju u takvih zajednica – makar broj sudionika bio izrazito velik – treba usmjeravati prema što *aktivnijem sudjelovanju*. U tom nastojanju će od velike koristi biti pastoralni dogovor župnika (voditelja) i vjernika, odnosno ekipe koja pomaže u pripremanju slavlja.

2. EUHARISTIJSKA SLAVLJA U MALIM ZAJEDNICAMA

Bolje bi bilo takve zajednice zvati *posebnim i spontanim zajednicama*. Mala zajednica, naime, nije isto što i posebna, odnosno spontana zajednica ili skupina. Kada se, npr. običnim danom u toku tjedna slavi euharistija, redovito je na misi prisutan mali broj vjernika. I to je „mala” zajednica, ali misa koja se slavi u takvoj zajednici nema osobitih oznaka, osim što je siromašnija po broju sudionika i načinu izvođenja. Euharistija je u takvoj zajednici „klasična”, bez posebne prinove namijenjene određenoj zajednici. Zato pod pojmom euharistije u malim zajednicama treba razumjeti slavljenje euharistije u *posebnim i spontanim skupinama*. Uputa Kongregacije za bogoštovlje (Actio pastoralis Ecclesiae, br. 2) među posebne skupine u kojima se može slaviti euharistija navodi ove slučajeve:

a) skupine koje obavljaju duhovne vježbe, koje se kroz jedan ili više dana bave vjerskim ili pastoralnim pitanjima, koje održavaju sastanke za apostolat laika ili neki drugi oblik udruživanja;

b) sastanci jednog dijela župe radi nekog pastoralnog zadatka;

c) skupine vjernika koji stanuju daleko od župne crkve, a od vremena na vrijeme se sastaju da prodube vjerski odgoj;

d) skupine vjernika istog položaja koji se redovito sastaju na vjersku pouku upriličenu njihovu položaju;

e) obiteljski sastanci pored bolesnika ili starijih osoba koje ne mogu izlaziti iz kuće i ne mogu sudjelovati u bogoslužju euharistije. Njima se mogu pridružiti njihovi susjedi i oni koji ih njeguju;

f) obiteljski sastanci u okolnostima bdjenja pored pokojnika ili zbog drugih vjerskih događaja.

Neke biskupske konferencije su u svojim komentarima na citiranu uputu kongregacije – polazeći od općih načela upute – proširili krug slučajeve u kojima se može slaviti euharistija. Francuska biskupska konferencija na primjer, osim gore navedenih, spominje još ove slučajeve:

– Skupine koje teže boljoj prilagodbi ritmu i strukturama modernog života: u okviru određene aktivnosti bloka kuća, susjedstva, nebodera, mjesne četvrti i sl.

– Skupine mladih koji osjećaju potrebu da se katkada nađu u manjim zajednicama, a idu za tim da bolje proslave euharistiju te kod toga žele aktivnije i drugačije sudjelovati (usp. *Les messes de petits groupes*, note de la Commission épiscopale française de liturgie, u La documentation catholique, br. 1559, 1970., str. 279).

Među posebne skupine valja ubrojiti i mise u posebnim skupinama različitih duhovnih gibanja, npr. fokolarina, bračnih susreta (vikendaša), kursiljerosa, katekumenata odraslih, molitvenih skupina različitog naglaska i sl.

U svim tim vrstama posebnih skupina slavljenje euharistije odvija se u više-manje određenom krugu sudionika, ali među njima se nađe i posve spontanih skupina, slobodnog i neformalnog sastava. U oba slučaja je – kako nam se čini – važno voditi računa o rezultatima dinamike skupina, odnosno o psihologiji međuljud-

skih odnosa unutar određenih skupina. S tog polazišta ističem ove okolnosti: broj sudionika, mjesto susreta, dapače topografski smještaj sudionika, te sociološki sastav sudionika. Tako se iz psihologije posebnih skupina ističe da je npr. povoljniji broj petnaest negoli trideset, da je povoljnija mala prostorija ili kapela negoli velika dvorana ili velika crkva, da je bolje ako su sudionici sakupljeni u polukrug (*circumstantes*) negoli da stoje u redovima jedan iza drugoga, da se uspješnije stvara osjećaj zajedništva ako se sudionici poznaju i ako im je sabirni cilj isti i sl. Sve te i slične okolnosti pomažu da se u takvim zajednicama rađa nutarnje zajedništvo u kojem sudionici jedan drugome bivaju *blagovijest* i *navještaj* (izraz B. Dude).

Iskustvo pokazuje da se slavljenje euharistije u takvim skupinama doživljava duboko. Euharistija je u takvim skupinama *djelo* svakoga sudionika (*djelo*=*ergon* odakle, uz riječ *laos*, naziv *liturgija*). U takvom ozračju sudionici postaju osjetljiviji na liturgijske znakove: na *zajednicu* kao *znak Crkve (određena skupina znak je određene Crkve)*, na oltar kao *znak i simbol Krista* (sudionici su *oko* oltara – *circumstantes*), na riječ kao *izraz Poruke* (oni sudjeluju u naviještanju te Poruke – oni su time na svojoj razini *con-celebrantes*), i sl. Na takvoj razini je odista moguće ostvariti *suudjelnu* Euharistiju.

ZAKLJUČAK

Hoćemo li slaviti euharistiju u velikim ili malim skupinama – zajednicama? Odgovor ne bi trebao ići kroz dilemu nego kroz prihvaćanje obojega. U Crkvi su od samog početka bila poznata oba tipa zajednice. Krist je volio velike skupove, a zatim – Crkva je tijekom povijesti održavala liturgiju u velikim skupovima (u velikim crkvama, pa i na trgovima). Ali, Krist je također volio male skupine. Prva je euharistija, na primjer, održana u idealno maloj skupini od dvanaest apostola. Apostoli su zatim održavali euharistiju po kućama (tada i iz posebnih okolnosti). Kasnije, kada je Crkva mogla slobodno graditi crkve, ipak spontano nastaju kapelice.

Postoji u čovjeku neka duboka težnja da se nađe u posve određenom, poznatom i intimnom krugu a ne samo u velikoj zajednici ili masi. To je Crkva već od samog Krista primjenjivala i za slavljenje euharistije.

Sve što smo rekli (najsazetije, jer se radi o priopćenju!) dopušta nam kazati da je slavljenje euharistije u oba tipa zajednica *autentični znak*:

– misa u velikim zajednicama bolje očituje *općenitost* Crkve (katolicitet), ali u sebi uključuje opasnost površnosti, ne-ulaženja u dubinu, nepovezanosti;

– misa u malim zajednicama bolje očituje *pripadnost* Kristu, uključenost u određeno poslanje Crkve, ali i opasnost izdvajanja, izdizanja iznad drugih, grupišenja.

Oba tipa zajednica danas, više negoli ranije, predstavljaju potreban prostor za *blagovijest* i *navještaj*. Zato se odnos među tim tipovima zajednica mora dogadati putem međusobnog obogaćivanja: „Proučavanja psihosociologa pokazuju da

se na razini male skupine pojedinac djelotvorno osjeća kao član velike skupine kojoj pripada. U toj perspektivi slavlje se u maloj skupini pokazuje kao način koji bi mogao igrati ulogu rasta prema boljem sudjelovanju u većoj crkvenoj zajednici i po tome biti nosilac poboljšanja njezine kakvoće” (Komentar liturgijske komisije francuske biskupske konferencije, u *La documentation catholique*, br. 1559/1970., str. 279).